

AZ INTELMEK HASZNÁRÓL

Nagy elszántsággal, haláltemevető bátorsággal kuporodhatott le megboldogult egyetemi hallgató korában Kovács András Ferenc a naív különösségek szférájához, megtudni: mi a játékok értelme? Előre számíthatott rá, hogy kellő pillanatban végzetesen sötét meséket is ki kell majd találnia, hogy meglássa és elmondja a mese vége mögötti büjkáló lényeket. Ebből lett az újfajta **Libellus de institutione morum**, Tengerész Henriké.

1983-ban, amikor Kovács András Ferenc Szatmárnémeti egyik belvárosi könyvesboltjában dedikálta a könyvét (bocsássatok meg: könyvünket), akkor már világos volt, hogy nem a hálásnak mondott - s főleg nem a földtörténeti - utókorra gondolt a szerzőnk a Kritériumra bízván az ötvenöt (vagy több?) verset. Nem mondhatja az olvasó, hogy nem neki szól a könyvecske, mert K.A.F. magához kapcsolt mindenkit. Beillesztette a gyerekkort, a játékokat, a mitológiákat, a bohókás, bumfordi manókat, bohócokat, marionetteket, koboldokat maga és az olvasók közé, folyamodva ludikus vonzalmainkhoz. Sikerült neki. A **Tengerész Henrik intelmei** sikerkönyv lett. Persze vannak, akik úgy vélik, művelődéstörténeti lexikon nélkül "közönséges halandónak" kár hozzáfognia a Tengerész Henrikhez, mert "miért nem ír úgy az a költő, hogy megértsük?" Kétség, hogy K.A.F. népszerű verseskönyvet akart volna írni. Ő, lehetőségei szerint, az adekvát létteljesség felé próbál közelíteni, s ehhez neki intellektuális ösvényekre, kultúrával kikövezett országútra, hatyujába csomagolt szabad fantáziára van szüksége. Az is biztos, hogy K.A.F. nem becsüli többre olvasóinak (vagy a próbálkozóknak) szellemi, lelki érettségét, mint amekkora. Néha nem esik jól kimondani, de azoknak szól az ilyen könyv, akik megérttek már

hasonló helyzeteket, színhelyeket, jelen időket. K.A.F. is úgy írja verseit, mintha csak összefoglalná az előttiink már jól ismert pillanatait, mintha továbbgondolása lenne a vers egy adott itt és most-nak. Mégis szembeszökő a különbség K.A.F. és a kortárs pályakezdeők első kötetei között. A **Tengerész Henrik** **intelmének** szerzője élettől duzzadó fantáziával látta be, hogy itt a lehetőség újraértelmezni, újratereíteni a világnak azt a sarkát, amelyben él, sőt megkísérelt olyan szemüveget is készíteni, amely egységbe fogja a sallaogtalan valóságparabokat. K.A.F. versei nem tűrik meg az olyan szántalanszor kiszajátított, elkötelezett, (bármikor megbocstellendő) fogalmakat, mint a világ, élet, szabadság, eszme, halál. Ő mindenek a vetületéről szól, élesen megrajzolva viszont a kontúrokat. Ha nincs valóságalap, akkor "légbőlkapott" személyekkel, imaginárius terekkel, időszámításokkal, "közbevetett könyvészettel" referenciát készít, de csak azért, hogy az érme jól ismert két oldala után hadd lássuk más egyszer - mert az is van, ugyebár - a peremét.

És éppen ebben a legkevesebbet firtatott látászögben van igazán jelen mindaz, ami költőnk tárgyias lírájában a legfontosabb: a kimondatlan szabadság helyett a személyiség sejtek-gének-molekulák szintjéig átérzett szabadsága. A **Tengerész Henrik** pedig azért jó könyv, mert az önazonosság, az autonóm lét formailag is szabad, könnyed versekben tárgyiasul. Lehet-e vajon erkölcsösebb költő, mint aki a szabadságot a szabályos formák lehetőségeibe önti? A kötött versforma: törvény, mint ahogy törvény az adott helyzet átélése, a tudatos elfogadás is. Amit ezen belül a magunk számára onfeledten teremtünk, az a belső szabadság, ez pedig K.A.F. verseiben nyilvánvaló. Kétségtelen sem fér hozzá, hogy a groteszk vagy akár abszurd mikrovilágok választása korántsem a dolgok "könnyebbik vége". Hisz nem könnyű a fikció olyan folyosóit megkonstruálni, amelyekben lehetetlen eltévedni, márpedig a torzított képeknél fennáll annak a veszélye, hogy az érdekes, megyerően újszerű denotátum kelti fel az érdeklődést a valójában elsődleges, ám mögöttes értékviszonyok helyett. K.A.F. a kicsinyített játékvilágot, az abszurdot,

professzort a civilizáció történetiségének máta-belyezése, elcsiszolása végett pezsdíti bele verseibe (lásd a firkások kezdetét az **Asztaltánc, bóják ketrecekben**). Mozgóképek kavalkádjából, tematikai montázsból, összehúzatott hajdánvált baromfiokból áll össze a nyugtalanságnak az a tanúvallomása, amely az egyébként csodálatosan fegyverezett, szelíd K.A.F. határhelyzeteiről, szellemi ön-csatározásairól szól. Erről a belső feszültségről az olvasónak elég lenne akár csak annyit is megtudnia, mint amennyi a **Búcsúballadában** írva van. A könyvlás: elrendelés; az új értékfelfedezések laboratóriuma, az érzelmi reflexiók szavakba préselt feltára lelkesíti azt a felöltött, aki még javában gyerek, és aki már teljes mélységében látja át a kisváros (az otthon) bezártságát, önmagáról nem tudó vegetálását.

Elrendelésről esett szó, de K.A.F., aki - érzésem szerint - maga is át akarja élni mindazt, amit másoknak illik, megelátni látzik az elrendelés rációja elől. Artisztikusra szokajzik, de ezt nem löth Árpád-i belenyúlással állapítja meg, hanem a fiatalság dacosságával ("5 jaj, százszeres jaj azon fiatalok, kinek lelke testében mindig megfért" - Széchenyi, Akadémiai beszéd). Pulcinello kifakadása bizonyára egybevág K.A.F. vágyával:

"de francos vágom tojpadt trombitámat
nem fújom löbbé vörösre pofám
nem harsogom már céció kezdetét
nem körtölök szét játszi dáridót
ányó dícső rongy maszkfrozott való
pusztulj próza most csak lírát nekem
(...)

jaj otthonom vagy otthontalanságom
a kezdet és vég bájjáték csapán
s e köztö közt kell valahol kereszünk"

(Pulcinello fohásza, szerenádja)

Pulcinellához, a szerző kiemelése)

És be is teljesül... K.A.F. egész könyve kristályos
Hra. A filigrán, egyszerű, zamat lejtésű **Marionett**ről első
olvasásra József Attila juthat eszébe, a **Igyük fel: A**, mint

Apokalipszis, de... című "egyoldalú monológ" feszes ritmusa a kulisszák percekre szabott világát idézi - szubjektív szépségeiben, az **Ars longa (?)**: mint Radóti **Frőtűtett menete**, talán - de érthetően - kevésbé átélve. Szerzőnk mesterséges világokat konstituál, amelyekben azonban az értékviszonyok valóságok, szavatoltan őszinték, realitások a lírizáltság mögött is határozott.

A prózás értékelés persze megfosztja a költői egyéniséget az egyszerű tömörség vonzásától, akaratlanul is túlbeszéli, túlkomolyítja még a legpajkosabb lírikust és lírai világot is. Ezért nem szerencsés vállalkozás K.A.F. forma-humoráról "komolyan" és főleg prózában szólni. Félreértés ne essék: K.A.F. humora nem formális! A forma felé orientálódik, azzal piszmoz, babráll, addig, amíg végül (majdnem) alakatlan szóroncsok halmává zilálja az elkoptatott, konvencionális "szerelvényekké" fűzött szavakat, mondatokat. Olyanfajta ízelgetés, zsonglorkodás ez, mintha a karinthádákat Weöres Sándor **Bestiáriumába** oltanák, ráadásul klasszikus ballada-formában, fanyar "Kajánlással" a végén (**Übőper utazása Micsináljunkban**). És mégis jelent a vers valamit - elszórt fogódzóként itt-ott ismerős szavakkal is találkozunk -, olyan jelentést (vagy többet) fedezhetünk fel mögötte, amilyent "komoly" versekben bajosan lehetne így elmondani. Például:

übi csá szar a díllengős roCON
röppentyűn ágál szét nyiszol-nyaszol
sróheblin sőjde düllöng és dönög
körötte szüllent szellős propahanda
főfőrnökük és szentde orfosok
bőségszarut nyal mind ki tapsikol
de ő bependül traccsol messze purcog
silíngő söblin jödlizik tova

Legyenek mégoly "rakoncátlanok" is ezek a versek, egy közös jegyük mégis van: a műves hozzáértés védjegye. Hoznak az ikonitást, markírozottság érettsége, a líra átéltsége jellemzi K.A.F. verseit, de a klasszikus értelemben felfogott vers tisztelete is. Ezzel egyszerre a formára bizonyít rá, s

nyaman akkor a saját "költő-utköltési bizonyítványát" is felmutatja. K.A.F. éppoly könnyen kezeli az aszklepiadészi vagy szapphói metrumot, mint a szonettet vagy a tercint. Arról nem is beszélve, hogy nehezen találhatnánk túljátszott helyeket nála. Mindentől annyit van, amennyi szükséges. Csak az első személlyel nem fukarkodik költőnk, fiatal művész fiatal művei: az alany, ereje és adata teljében. Azonkívül első kötet. Gazdag arzenál, de az elismerés mellett a hallgatás veszélye is (a mostani olvasó társadalom nem szokott fűtyülni!). K.A.F. ereje az első személyben van: tud lelkesedni, kétségbe esni, az ironia közügyben, a játékokkal körülépti magát. Jó neki, mert jó verset ír, pedig költő-volta mintha akaratlan szellemi prostitúcióra emlékeztető: "költőverseny meg mesterdalnokok / röhgögnöm kell hogy itt szédelgek én is" / henterbuckázok bábkon vigyorok / bontott lebuiban pár ezer dudás közt / felbontolt semmi precíóz nyomor / heveny szífvakság pumpált nyegleség / a téma ócska ám jól passzol itt / szomjan halok a forrás vize mellett". Ő volna a költő, a patalogikus, fellegekben kőborló kitárulkozó, akit az ihlet váltakozó hevességgel, esetleg három, igen szabadosan kezűdő-végyűző műszakban meglep, hogy előrássza Az Emberiséget próféciajával? Így sejtjük: amíg az első lap tetején a villoni **Ellentétek** kielégületlenségről panaszkodó sorai emlékeztetnek csupán a lehetőségre (és nem többre), addig hadd ne nevezzük Kovács András Ferencet költőnek. Picasso maró gúnnyal fényképezte le magát Brassaival A Festő pózában: "fényt árasztó" palettája, zilált haja, extázis garcseibe rándult arca a megjátszás, modorosság halálosan komoly paródiája. Körülbelül erre mondja az "intelmek" szerzője, hogy "röhgögnöm kell". S így talán nem fog megharagudni Kovács András Ferenc, ha költői babér és szféravezetés helyett, egyszerű, köszönő, biztató jobbot kap olvasóitól.

Jakabffy Tamás